

URGUT TUMANIDA DAM OLIISH OROMGOHLARI YERLARI ARXITEKTURASI

Normamatov Siroj Ismat o'g'li

Samarqand davlat arxitektura-qurilish universiteti Arxitektura fakulteti

Binova inshootlar arxitekturasi yo'nalishi 2-bosqich magistranti

Aliqulova Gavhar Karim qizi

Samarqand davlat arxitektura-qurilish universiteti Arxitektura fakulteti

Binova inshootlar arxitekturasi yo'nalishi 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Urgut tog' tizmalarida rekreatsiya zonalarini o'rganish va yosh avlodning dam olishi uchun dam olish maskanlarini arxitekturaviy rejalashtirish tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: dam olish, dam olish, tog'li hududlar, lager.

Bugungi kunda yosh avlodning sog'lom ta'lim-tarbiya olishi, ularga tibbiy xizmat ko'rsatishi, o'z vaqtida dam olishi va hordiq chiqarishi uchun qulay sharoit yaratishga talab ortib bormoqda. Mamlakatimizda bu sohani rivojlantirish, aholi dam olish maskanlari va ularning arxitekturasini rivojlantirish, zamon talablari asosida shakllantirish va qurish davr talabidir. Ayniqsa, Samarqand viloyatining tog'li hududlari, Urgut shahrida zamonaviy talablar asosida yangi bolalar va o'smirlar dam olish maskani qurish va rivojlantirish dolzarb masalalardan biridir va Solim.

O'zbekistonning tog'li hududlari, ayniqsa Samarqand, Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlarining tog'li hududlari, quyoshli burchaklaridan keng foydalanilmagan. Ayniqsa, Urgutda bu hududning xalq hunarmandchiligi va etnografiyasi tog' manzarasi bilan uyg'unlashgan.

Zarafshon tog' tizmalari o'zining tabiiy iqlim sharoiti va dam olish imkoniyatlariga ko'ra nafaqat bolalar dam olish maskani; balki ushbu maskanlar qatorida viloyat, Respublika va xorijda yoshlarning dam olish maskanlari, ilmiy-ijodiy markazlarini yangi zamon talablari asosida tashkil etish va rivojlantirish davr talabidir.

Urgut tumani — Samarqand viloyatidagi tuman, 1926-yil 29-sentabrda tashkil etilgan, viloyatning janubi-sharqiy qismida joylashgan. Shimoli-sharqda Zarafshon daryosi orqali Bulung'ur tumani, shimoldan Tayloq, shimoli-g'arb va g'arbdan Samarqand tumanlari, janubdan Tojikiston Respublikasi, janubdan Qashqadaryo viloyati bilan chegaradosh.

Tuman hududi Chakilikalon va Qoratepa yon bag'irlarida joylashgan Zarafshon tog' tizmalarining davomi bo'lgan tog'lar o'rtacha balandligi 100 m. Sharqiy, janubiy va g'arbiy qismlari past tekisliklardan iborat bo'lib, bir necha jarliklar mavjud. Tog'larning yon bag'irlari slanets va ohaktosh jinslardan iborat, daryo va vodiylar tor

va chuqur, qirg'ochlari tik. Adirlar g'ovak va bo'sh cho'kindi jinlardan tashkil topgan. Bu adirlardagi soylarning vodiylari keng. Ohaktosh jinlardan yasalgan joylarda g'orlar bor.

Chakilikalon va Qoratepa tog'lari oralig'idagi Taxtaqo'racha dovoni (1675 m) orqali O'zbekistonning katta hududi o'tadi. Urgut kuchli seysmik mintaqalardan biri bo'lib, 7-ballik nuqta zonasi. Omonqo'ton va Chakilikalon yaqinida marmar, ohaktosh, marganets, mis, volfram va boshqa foydali qazilmalar mavjud.

Markaziy Osiyo me'morchiligi an'analari uzoq o'tmishdan bizgacha yetib kelgan merosning ijobiy namunasidir. Mahalliy qurilish materiallaridan unumli foydalanish, qiyaliklarni zinapoyalarga bo'lish va ularga mos bo'lish, yo'laklar, ariqlar, suv favvorolari, tayanch devorlari, tekis tomlar o'rnatish masonlikning ijobiy an'analari hisoblanadi. Bolalar dam olish maskani uchun ajratilgan tog' hududi barcha turdagi foydalanish va dam olish uchun qulay, ekologik toza, landshafti estetik jihatdan go'zal, manzarali, o'simlik va hayvonot dunyosiga boy, tabiiy tog' cho'qqilari va suv toshqinlaridan himoyalangan obod hudud bo'lishi kerak. Bunday hududda bolalarning dam olishi, sport va jismoniy tarbiyasi, cho'milishi va turistik ekskursiyalari uchun barcha sharoit yaratilishi kerak. Oromgoh hududini tashqi ko'kalamzorlashtirish jihozlari va zarur me'moriy shakllar bilan ta'minlash zarur.

Nishablar zinapoyalarga bo'linishi kerak, qadamlar esa zinapoyalar, rampalar va himoya devorlari bilan o'zaro bog'langan bo'lishi kerak. Lagerga tashrif buyuruvchilarning avtoshinalari uchun tokchalarni o'rnatish kerak. Lager hududida qor va yomg'ir suvlarini tez drenajlash uchun tovoqlar va yotoqlarni o'rnatish kerak.

Bolalar dam olish maskanlarining arxitekturasida bolalar va o'smirlarning tafakkurini, ularning estetik dunyoqarashini, harakatchanligi va dinamik xususiyatlarini, arxitektura, kompozitsion va badiiy jihatdan orzu va umidlarini aks ettirishi kerak. Bunday arxitektura badiiy kompozitsiyalar, kontrast va nuansli me'moriy shakllar, ranglar va to'qimalarga boy. O'lchamlar bo'yicha o'ynoqi va dinamik qarashlar va yechimlarga ega bo'lish kerak. Funktsional nuqtai nazardan, oromgohda madaniy-maishiy, estetik, ekologik, ijodiy, jismoniy-sog'lomlashtirish tadbirlari va mashg'ulotlarini yosh avlodning o'tkazishi uchun qulaylik yaratishga e'tibor qaratish lozim.

Xulosa qilib aytganda, Urgut tizmasidagi tog'lar o'zining tabiiy-iqlim va ekologik sharoitiga ko'ra bu maskanda bolalar dam olish maskani va arxitektura tashkilotini qurish uchun eng qulay va qulay joy sanaladi. Shuningdek, Urgut tog'laridagi dam olish maskanlari bugungi kunda bolalarga dam olish xizmatlari ko'rsatish, ularning salomatligi, sog'lom turmush tarzi va yosh avlodni shakllantirish Davlat dasturiga kiritilgan bo'lib, uning muhim ustuvor yo'nalishlari qatoriga zamonaviy dam olish xizmatlari, oromgohlar arxitekturasi kiritilgan. ta'lim muassasalari, rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi, xalq merosi asosida tashkil etilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Д.А.Нозилов “Ўрга Осиё халқлари тоғ меъморчилиги” Тошкент 1992 й.
2. Д.А.Нозилов “Архитектура горных районов Ўзбекистана” Ташкент 1984 г.
3. Hakimov, S., & Dadaxanov, F. (2022). STATE OF HEAT CONDUCTIVITY OF WALLS OF RESIDENTIAL BUILDINGS. *Science and innovation*, 1(C7), 223-226.
4. Yuldashev, S., & Hakimov, S. (2022). ТЕМИР ЙЎЛ ТРАНСПОРТИДАН КЕЛИБ ЧИҚАДИГАН ТЕБРАНИШЛАР ҲАҚИДА. *Science and innovation*, 1(A5), 376-379
5. Yuvmitov, A., & Hakimov, S. R. (2021). Influence of seismic isolation on the stress-strain state of buildings. *Acta of Turin Polytechnic University in Tashkent*, 11(1), 71-79.
6. Шаропов, Б. Х., Хакимов, С. Р., & Рахимова, С. (2021). Оптимизация режимов гелиотеплохимической обработки золоцементных композиций. *Матрица научного познания*, (12-1), 115-123.
7. Ювмитов, А. С., & Хакимов, С. Р. (2020). ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ СЕЙСМОИЗОЛЯЦИИ НА ДИНАМИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗДАНИЯ. *Acta of Turin Polytechnic University in Tashkent*, 10(2), 14.
8. Хакимов, С. (2022). АКТИВ ВА ПАССИВ СЕЙСМИК УСУЛЛАРИ ҲАМДА УЛАРНИНГ АСОСИЙ ВАЗИФАЛАРИ. *Journal of Integrated Education and Research*, 1(2), 30-36.
9. Хакимов, С., Шаропов, Б., & Абдуназаров, А. (2022). БИНО ВА ИНШОТЛАРНИНГ СЕЙСМИК МУСТАҲКАМЛИГИ БЎЙИЧА ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР (РОССИЯ, ЯПОНИЯ, ХИТОЙ, АҚШ) МЕЪЁРИЙ ХУЖЖАТЛАРИ ТАҲЛИЛИ. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 806-809.
10. Hakimov, S. (2022). Propagation of Vibrations Created by the Movement of Trains on Parallel Railway Tracks, in the Ground and in Buildings. *Scienceweb academic papers collection*.
11. Khamidov, A. I., & Khakimov, S. (2023). Study of the Properties of Concrete Based on Non-Fired Alkaline Binders. *European Journal of Geography, Regional Planning and Development*, 1(1), 33-39.
12. Khamidov, A., & Khakimov, S. (2023). MOISTURE LOSS FROM FRESHLY LAID CONCRETE DEPENDING ON THE TEMPERATURE AND HUMIDITY OF THE ENVIRONMENT. *Science and innovation*, 2(A4), 274-279.
13. Khakimov, S. R., & Sharopov, B. K. (2023). Educational Quality Improvement Events Based on Exhibition Materials in Practical Training Lessons. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education*, 1(2), 5-10.